

Strebna O. V.,

orcid.org/0000-0002-0537-3338

CAPITALIZATION OF THE RESOURCES OF THE PEDAGOGY OF PARTNERSHIP IN THE CONDITIONS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

The article considers the problem, the relevance of which is marked by its importance for the entire national system, such as the embodiment of the axiological capital of the pedagogy of partnership in New Ukrainian School. Detailed attention is paid to the study of the term «pedagogy of partnership».

For this purpose there is an analytical appeal to the views and concepts of Ukrainian and foreign scientists, among which stand out Sh. Amonashvili, B. Ananiev, R. Benedict, I. Bekh, N. Bibik, N. Volkova, V. Davidov, V. Zinchenko, I. Ivanov, E. Ilyin, V. Kan-Kalik, S. Lysenkova, M. Mead, L. Nikolenko, M. Rybakova, V. Slastyonin, V. Sukhomlinsky, G. Zuckerman, V. Shatalov and others. It is noted that the philosophy and practice of the pedagogy of partnership manifests itself in the works of V. Sukhomlinsky, who treated his pupils as equal participants in the educational process.

It is underlined that the pedagogy of partnership has received both a theoretical and a methodological justification and a purely methodological development that are considered to be a socially significant capital. It is emphasized that all the represented interpretations of the pedagogy of partnership are united by the idea of joint cooperation, coordinated interaction of all participants, teachers, students, parents, members of the community, in the educational process.

It is emphasized that the practical basis of the pedagogy of partnership is the idea of creating a special learning atmosphere that promotes student's desire to learn, gain new knowledge, develop their own intellectual and creative potential at the XXI century school. It is believed that the effectiveness of the NUS concept is directly related to the implementation of the core values of the pedagogy of partnership.

The facts and analysis of the questionnaire conducted among primary school teachers of some districts of the Kherson area are given. The conclusion, according to the results of the questionnaire is that, although the teachers of the region demonstrate a certain orientation in the field of the pedagogy of partnership, a significant number of teachers still need qualified training for its effective implementation.

It is generalized that the understanding of the pedagogy of partnership as a valuable social capital should be realized in the practical capitalization of its leading ideas in order to develop the student's personality and the whole Ukrainian society.

Key words: partnership, pedagogy of partnership, capitalization of the pedagogy of partnership resources, concept of New Ukrainian school, values of the pedagogy of partnership, participants of educational process.

Дата надходження статті: 29.11 2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Примакова В. В.

УДК 378:37.091.12:359-051

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi47.165>

Шевченко Р. І.,

orcid.org/0000-0002-6398-6247

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ТА КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СТУПЕНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ

У статті констатовано, що діяльність висуває до особистості вимоги, які мають рівневу структуру, спрямовану по «вертикалі» на визначення рівня освітніх та особистісних досягнень курсантів, по «горизонталі» – конкретних напрямів діяльності майбутніх офіцерів,

© Шевченко Р. І.

у межах яких необхідно досягти рівня професійної підготовленості, визначеного державними стандартами, відомчими документами тощо. Основними показниками результативності підготовки курсантів виокремлено такі суттєві ознаки, як: діагностичність, достовірність, комплексність.

Мета статті – виокремлення структурних компонентів і критеріїв ступеневої підготовки майбутніх офіцерів ВМС у закладах вищої військової освіти України. Методологія дослідження передбачає комплекс підходів (діяльнісний, компетентнісний, структурний) та взаємодоповнюваних методів (контент-аналіз, узагальнення, ідеалізація, моделювання). Наукова новизна дослідження полягає у виокремленні критеріїв, які дозволяють визначити ефективність реалізації моделі ступеневої підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ у закладах вищої освіти.

Комплекс критеріїв передбачає: професійно-лідерський; військово-професійний; мотиваційний; комунікативний; інформаційний. Окреслено їх вираженість на рівні бакалаврату і магістратури.

Зроблено висновок, що запропоновані критерії мають інтегральний характер, більшість із них може використовуватися на різних рівнях освіти різними суб'єктами оцінювання в якості інструментів аналізу освітнього процесу як комплексу параметрів, що визначають досягнення цілей ступеневої підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ у закладах вищої освіти України. Виявлені критерії дають можливість визначити рівні розвитку професійної компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил у закладах вищої освіти України на різних ступенях навчання і на цій основі скласти уявлення про ефективність запропонованої в цій роботі моделі ступеневої підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ у вітчизняних закладах вищої освіти.

Ключові слова: Військово-Морські Сили (ВМС); Збройні Сили України (ЗСУ); курсанти; ступенева підготовка; результативність; критерії ефективності.

Постановка проблеми. Підготовка офіцерського корпусу ВМС ЗСУ справедливо визначається як фундаментальна складова національної безпеки, для забезпечення якої сучасні, стрімкі та інноваційні ВМС потребують добре мотивованого і професійного персоналу, налаштованого на перемогу і здатного захистити народ України і національні інтереси в морському і прибережному середовищі шляхом проведення асиметричних і рішучих операцій [6]. Зазначена програмна вимога висуває певні завдання щодо підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ, зокрема, озброєння майбутнього фахівця знаннями та формування професійної кваліфікації, рівень якої обумовлює можливість діяти творчо, з високою ефективністю в нестандартних, ризиконебезпечних умовах і ситуаціях. Відповідно, метою діяльності вищого військового закладу освіти є підготовка випускників до професійної діяльності, а її головним орієнтиром має стати сутність цієї діяльності, яка відображає сукупність глибинних зв'язків професійної підготовки [9].

Аналіз досліджень. Питання забезпечення ефективності підготовки фахівців у закладах вищої військової освіти є предметом дослідження П. Вишневського, В. Воловника, О. Діденка, В. Дияка, О. Коваля, В. Конаржевської, В. Мозальова, М. Нецадима, В. Осьодла, Е. Сарафанюка, Р. Серветника, В. Ягупова та ін.

Мета статті полягає у виокремленні структурних компонентів і критеріїв ступеневої підготовки майбутніх офіцерів ВМС у закладах вищої військової освіти України.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових джерел і практика професійної підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ засвідчують, що об'єктивно будь-яка діяльність висуває до особистості вимоги, які мають рівневу структуру, спрямовану по «вертикалі» на визначення рівня освітніх та особистісних досягнень курсантів, по «горизонталі» – конкретних напрямів діяльності майбутніх офіцерів, у межах яких необхідно досягти

рівня професійної підготовленості, визначеного державними стандартами, відомчими документами тощо.

Кожен рівень професійних вимог відображає військово-морську специфіку змісту професійної готовності (за метою, завданнями, формами та методами професійної підготовки), визначає специфіку професійної діяльності майбутнього офіцера, рівень, який базується на певному профілі підготовки. У цьому випадку говоримо про систему ступеневої підготовки офіцерських кадрів для ВМС ЗСУ, що вимагає особливих підходів до розробки критеріїв її оцінювання. Оцінювання результативності застосування моделі ступеневої підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ має стратегічний характер для обороноздатності країни, оскільки висококваліфіковані офіцерські кадри – це реальна сила, яка створює оборонний потенціал держави, її військову міць. У цьому плані вирішальне значення має кінцева результативність освітнього процесу на рівні як бакалаврату, так і магістратури.

На важливість цього аспекту освітньої діяльності орієнтують і нормативно-правові приписи. Якщо звернути увагу, що підготовка майбутніх офіцерів військово-морських сил у закладах вищої освіти України – це освітній процес підготовки курсантів (слухачів), ад'юнктів, докторантів за відповідними рівнями вищої освіти для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського, старшинського) або начальницького складу з метою задоволення потреб ЗС України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань [4], можна зробити висновок, що така підготовка має бути результативною, тобто відповідати потребам ВМС ЗСУ у високопрофесійних фахівцях військово-морської справи, лідерах, які мають сформовані компетентності.

Безпосередньо оцінювання освітнього процесу може здійснюватися як з точки зору поточного стану системи й актуальних у даний момент проблем, так і орієнтуючись на досягнення стратегічних цілей. У зв'язку з цим адекватність мети освітнього процесу і можливість її досягнення може бути описана за допомогою поняття «результативність», що є провідним елементом стратегічного компоненту освіти. Говорячи про результативність, на наш погляд, має сенс звернутися до стандартів ISO серії 9000:2000, в яких результативність визначається як ступінь реалізації запланованої діяльності та досягнення запланованих результатів [8]. Це визначення дає підстави для твердження: чим точніше досягається поставлена мета, тим вища результативність. У найзагальнішому вигляді визначення результативності освітньої діяльності в наш час здійснюється через співвіднесення виявленого стану того чи іншого компонента системи освіти до визначеної вимоги (кінцевої стратегічної мети).

Самі ж критерії можна з певною часткою умовності диференціювати за характером «часового горизонту», оскільки деякі з них націлені на оцінку найближчих, поточних і «середньострокових» результатів освітньої діяльності, а інші – на оцінку ступеня досягнення стратегічних освітніх цілей. Зосередимо увагу на критеріях другого типу, які будемо розглядати як «індикатори», орієнтовані на оцінку якості освітнього процесу ступеневої підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ в закладах вищої освіти України.

М. Поташнік, визначаючи якість як співвідношення мети і результату, пропонує розглядати результат освіти як один з основних компонентів, за допомогою якого визначається якість освіти та шляхи управління цією якістю. Автор виокремлює три групи результатів, які визначають результативність освоєння освітніх програм [7]:

1. Результати освіти, що визначаються кількісно в абсолютних значеннях і обов'язково у вимірюваних параметрах (виконання навчально-тематичного плану за кількістю годин, активність участі курсантів у різних заходах змагальної діяльності, результати участі, динаміка зростання результатів).

2. Неявні результати, які стосуються внутрішніх, глибинних процесів, що відбуваються у структурі особистості майбутнього офіцера ВМС ЗСУ (оцінка проводиться шляхом спостереження за курсантами, тестування, опитування).

3. Результати, які визначаються тільки кваліметрично (якісно) і формуються у вигляді бальної шкали, де кожному рівню відповідає певний рівень прояву якості освітнього процесу (діагностика освітніх результатів, виражених у рівні сформованості компетентностей, необхідних офіцеру для виконання посадових обов'язків у складі військових підрозділів, екіпажів кораблів) [7].

Зазначена «результативність» знаходить свій вираз у низці критеріїв, застосування яких уможлиблює складання об'єктивної картини успішності освітнього процесу на різних його ступенях. Визначено, що критеріями, які характеризують результативність застосування моделі ступеневої підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ, є сукупність професійно значущих якостей, якими повинен володіти курсант-випускник, щоб із різним ступенем успішності виконувати професійні обов'язки відповідно до рівня отриманої кваліфікації (бакалаврат, магістратура).

Не менш важливим завданням є виявлення основних показників результативності навчання курсантів, що характеризуються такими суттєвими ознаками, як: діагностичність, достовірність, комплексність. У наукових джерелах зустрічається ототожнення понять «критерій» і «показник». Однак дотримуємося думки, що критерій включає показники, які розкривають їх зміст.

Критерій є загальним щодо окремого, конкретного показника, тобто характеризується сукупністю показників, які відображають сутність досліджуваного явища і окреслюють необхідний результат. Для будь-якого критерію характерна наявність показників, які відображають найбільш важливі стійкі властивості об'єкта, що забезпечують його існування. Головними характеристиками «показника» є конкретність, що дозволяє розглядати його як «елементарну одиницю» стосовно критерію; діагностичність, що спричиняє доступність для спостереження й аналізу [1].

На основі науково-теоретичного аналізу джерел із проблеми дослідження, власного професійного досвіду виокремлено критерії, які дозволяють визначити ефективність реалізації моделі ступеневої підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ у закладах вищої освіти. Окреслимо їх.

1. Професійно-лідерський критерій. Підготовка майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ до військово-професійної практичної діяльності, формування лідерських якостей є об'єктивною передумовою для оптимальної диференціації членів військового колективу, сприяють ефективному вирішенню поставлених завдань в складних умовах військово-морської служби. Як зазначає О. Бойко, офіцер-лідер – це авторитетна особа, якій підрозділ (група) за певних обставин надає право приймати важливі рішення, що відповідають інтересам підрозділу (групи), визначають напрям і характер діяльності. Лідерство офіцера – це інтегрований прояв професійно важливих якостей сучасного військового керівника – професійно компетентного, мобільного в умовах постійних змін у розвитку способів збройної боротьби, який швидко адаптується до нових обставин, орієнтується в інформаційних потоках, здатний оптимально вирішувати проблеми, з яскраво вираженими і сформованими морально-психологічними якостями, що дозволяють йому брати відповідальність за свої рішення і дії [2].

Лідерство особистості об'єктивно постає як процес розвитку внутрішньої психологічної готовності особистості (її когнітивної, мотиваційної та діяльнісної сфер), прояв персональних здібностей до управління комунікацією і діяльністю членів групи, військового колективу, що дозволяє лідеру успішно діяти при вирішенні завдання як суб'єкту, який власним авторитетом спонукає підлеглих підкорюватись своїй волі у ситуаціях, пов'язаних із колективною діяльністю в процесі військово-морської служби.

Факторами, що визначають лідерство військового фахівця, виокремлено: ситуаційні (цілі і завдання групи в конкретній ситуації); особистісні (інтереси і потреби,

індивідуально-типологічні особливості людини); соціально-психологічні (ціннісні орієнтації особистості і контактної групи). Комплекс цих факторів зумовлює дії лідера як ініціатора й організатора групової діяльності. Розглядаючи ключові характеристики освітніх результатів, які визначають ефективність формування професійно-орієнтованого лідерства, акцентуємо увагу на формуванні ініціативи, тобто здатності особистості діяти ініціативно, адекватно й творчо, враховуючи широкий контекст професійних ситуацій, використовуючи свої знання під час вирішення нестандартних завдань і продуктивно взаємодіючи при цьому з членами групи [1].

У цьому зв'язку в Програмі «Військовий моряк 2035» принцип професіоналізму і компетентності військовослужбовців по суті встановлює найважливіші вимоги до людини як у процесі професійного відбору, так і добору на посади. Тому не випадково в цьому принципі з'єднані дві важливі характеристики людини – професіоналізм і компетентність. І якщо вимога професіоналізму належить до сфери професійного відбору, то компетентність – до добору кандидата на конкретну посаду [6].

У структурі професійного лідерства важливими елементами є здібності до передбачення, планування, комунікації, творчості; згуртування групи військовослужбовців навколо комплексу переконань і цінностей для досягнення чітких і вимірюваних цілей; одночасному розвитку особистості кожного члена групи і колективу підрозділу в цілому [2].

Внутрішнім інтегральним критерієм, який зумовлює процес формування лідерських якостей майбутнього офіцера у процесі військової освіти, є особистісна психологічна готовність бути лідером в єдності когнітивного, мотиваційного і поведінкового аспектів, прояву лідерства в стосунках, у спільній діяльності. Головний зовнішній критерій реального прояву лідерства – наявність персональних здібностей особистості до інтелектуальної, виконавської, організаторської, соціально-комунікативної і наставницької діяльності в умовах виконання командирських функцій в ході навчальної, військово-професійної (службової), комунікативно-педагогічної взаємодії офіцера у військовому колективі (групі).

У системі ступеневої освіти цей критерій виражений таким чином:

– на рівні бакалаврату – лідерство в управлінні підрозділами та екіпажами, що знаходить свій вияв у здатності досягати високих результатів у бойовій підготовці завдяки власному авторитету, вмілому керівництву, мужності та високої мотивації до виконання наказів та поставлених завдань;

– на рівні магістратури – лідерство в наукових дослідженнях військово-морської спрямованості, яке знаходить свій прояв у здатності працювати в наукових та педагогічних колективах (у перспективі на керівних посадах), у здатності чітко ставити завдання науково-практичного характеру; виявляти проблему; відстоювати власну думку; працювати із колективом курсантів, створюючи своїм прикладом та викладацькими навиками умови для мотивації курсантів до навчання, набуття необхідних знань, практичного досвіду у військово-морській справі.

2. Військово-професійний критерій – визначається комплексом спеціальних компетентностей, що характеризують офіцера ВМС ЗСУ як військового професіонала, здатного вирішувати поставлені бойові завдання в будь-яких умовах. Професійну компетентність розглядають як одну зі сходинок професіоналізму, сукупність важливих якостей, необхідних фахівцю для здійснення ефективної професійної діяльності.

Високий рівень професіоналізму є найважливішим досягненням майбутніх офіцерів військово-морських сил у закладах вищої освіти України і означає високий ступінь оволодіння професійними компетентностями. Рівень професійної компетентності – це показник рівня підготовленості військовослужбовця, спроможного з високою якістю та ефективністю, виконувати свої обов'язки на конкретній посаді [6].

Як зазначає О. Бойко, професійна компетентність військового фахівця – це його професійна теоретична і практична підготовленість, здатність до вирішення

різноманітних, зокрема творчих завдань, виконання обов'язків, що визначені відповідною посадою. У вузькому значенні – це проявлені військовим фахівцем на практиці прагнення і здатності (готовність) реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості тощо) для успішної творчої (продуктивної) діяльності у професійній і соціальній сфері, усвідомлюючи її соціальну значущість і особисту відповідальність за результати цієї діяльності, необхідність її постійного вдосконалення [2].

Військово-професійні якості включають компетентність, дисциплінованість, командирську волю, організаторські здібності, творчу активність, психологічні і фізичні якості. Військово-професійна компетентність характеризується військово-професійними знаннями, необхідними для впевненого виконання обов'язків по службі. Дисциплінованість офіцера проявляється в його внутрішній переконаності в необхідності свідомого виконання вимог законів України, Військової присяги, військових статутів, умінні управляти власною поведінкою тощо. Командирська воля – це цілеспрямованість, ініціатива, самостійність, рішучість, наполегливість у досягненні цілей; вимогливість до себе і підлеглих; витримка і самовладання; вміння підпорядкувати людей своїй волі і виконати поставлені завдання в будь-яких умовах.

Організаторські здібності – вміння виділяти головну ланку в роботі, підібрати потрібних виконавців і чітко розподіляти обов'язки між ними, здатність мобілізувати підлеглих на ефективне виконання завдань, твердо і безперервно керувати підлеглим підрозділом у бойовій обстановці, забезпечити контроль виконання, створити в підрозділі сприятливий морально-психологічний клімат. Творча активність – творчий підхід та ініціатива, невпинний пошук нових шляхів з метою вирішення поставленого перед підрозділом завдання, передбачення й інтуїція. Психологічні якості забезпечують у офіцера психологічну стійкість, здатність швидко орієнтуватися в часто мінливій обстановці, переносити тяготи, суворі випробування і позбавлення військової служби, долати страх тощо.

Прояв рівнів професійної готовності в системі ступеневої освіти виражений таким чином:

- на рівні бакалаврату – мати окреслені якості, які дають змогу офіцеру ефективно керувати підлеглими, військовою технікою, обладнанням, на високому професійному рівні вирішувати поставлені завдання у повсякденній військовій службі та в умовах бойових дій;

- на рівні магістратури – вміння організувати власну наукову діяльність, роботу науково-дослідницьких команд; вести дослідження із застосуванням належних методик; письмово викладати зміст наукових досліджень, створювати учбові матеріали та наукові праці; керувати діяльністю навчальних колективів, маючи при цьому рівень теоретичних знань та практичних навичок, що дозволяють ефективно реалізовувати завдання науково-викладацької діяльності.

3. Мотиваційний критерій. Професійна мотивація офіцерів ВМС ЗСУ – система професійно значущих мотивів, сформованих у результаті усвідомлення суспільної цінності праці, визначення смислової складової службово-бойової діяльності, реалізація в ній своїх можливостей за допомогою виконання поставлених службово-бойових завдань, суспільного визнання їх досягнень і адекватна система стимулів [3]. Мотивація офіцера – як різновид мотивації діяльності людини – явище не постійне, а таке, що зазнає психологічних змін, які впливають на подальше протікання, зникнення і появу наступних чинників, які рухають вектор спрямованості особистості офіцера до забезпечення власних психологічних потреб.

Мотивація офіцера ВМС ЗСУ знаходить своє втілення в мотиваційній готовності. Мотиваційна готовність майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ на когнітивному рівні – це усвідомлення необхідності виконання військового обов'язку щодо захисту України. Відповідальність за його виконання є основоположним фактором, що визначає якість

вирішення поставлених навчальних і бойових завдань. Будучи мотивованим, офіцер вже не потребує додаткового роз'яснення необхідності виконання завдань. Зазначена форма готовності є результатом процесу прийняття умов і факторів існування у військовому середовищі, усвідомлення їх змісту і значущості, а також перетворення мотиву в прагнення офіцера до виконання свого обов'язку та службових обов'язків.

Прояв рівнів мотиваційної готовності в системі ступеневої освіти виражений таким чином:

- на рівні бакалаврату – мати перелічені якості, які визначають ставлення до професії офіцера (інтерес до професії, бажання служити, просуватися по службі, розуміючи престижність обраної професії, розглядаючи її як справу всього життя);

- на рівні магістратури – досягати високих наукових результатів, високих результатів роботи із підлеглими, із колективом (учбовою групою) курсантів.

4. Комунікативний критерій. Найважливішою складовою професіоналізму сучасного офіцера ВМС ЗСУ є його здатність до ефективної взаємодії з іншими суб'єктами в різних умовах і ситуаціях службової діяльності, при тому, що в більшості випадків ефективність такої взаємодії забезпечується його комунікативною компетентністю. Комунікативна готовність курсантів до майбутньої професійної діяльності передбачає формування низки компетентностей, визначених кваліфікаційними вимогами до підготовки військового з вищою професійною освітою і дають можливість сформуватися особистості військового фахівця як професіонала.

Професійно-комунікативна готовність передбачає, що у офіцера розвинені на достатньому рівні вміння і навички продуктивної контактної взаємодії з людьми, професійним середовищем, професійного спілкування з колегами-офіцерами і керівниками, готовність йти на ділову і особистісну взаємодію з партнерами і здатності встановлювати, підтримувати і розвивати таку взаємодію. Своє вираження комунікативна компетентність випускника військового інституту – офіцера ВМС ЗСУ знаходить в обраному стилі спілкування і ролевих комунікативних позиціях, обумовлених домінуючими мотивами та цілями взаємодії, і характеризується відносно стійкими експресивними особливостями і комунікативними діями в конкретній службовій ситуації.

Сформованість професійно-комунікативної готовності одночасно проявляється в характеристиках комунікативної культури особистості офіцера, до найважливіших з яких належить культура мови, а також здатність до іншомовного спілкування.

Прояв рівнів комунікативної готовності в системі ступеневої освіти виражений таким чином:

- на рівні бакалаврату – мати комунікативні якості, які визначають здатність до професійної комунікації в ситуаціях професійного спілкування, в тому числі й іноземною мовою;

- на рівні магістратури – мати комунікативні якості, які визначають здатність до комунікації у сфері наукової і викладацької діяльності, зокрема й іншою мовою.

5. Інформаційний критерій. Інформаційний компонент підготовки сучасного фахівця є важливою складовою більшості сучасних професій, включаючи й ті, що пов'язані з діяльністю ВМС ЗСУ. За Є. Лодатко, інформаційно-аналітичний компонент підготовки позиціонується як інформаційно-аналітична компетентність і належить до категорії ключових, адже професійна діяльність сучасного фахівця будь-якого напрямку нерозривно пов'язана з опрацюванням та аналізом інформації [5].

Аналіз психолого-педагогічних праць з питань розвитку інформаційної компетентності майбутнього військового фахівця дозволяє уточнити поняття «інформаційна компетентність офіцера ВМС ЗСУ», під якою розуміємо складне системне утворення, що визначає інтеграцію знань про сучасні інформаційні технології та особливості їх застосування у військово-морській справі; вона відображає рівень успішності офіцера у використанні інформаційних технологій у процесі управління

бойовими кораблями, військовими підрозділами, військовою технікою, озброєнням, а також у процесі наукової та викладацької діяльності.

Розглядаючи інформаційну компетентність майбутніх офіцерів Військово-морських сил як складну інтегративну характеристику особистості фахівця, ми дійшли висновку про неможливість вибору єдиного показника, який дозволив би кількісно і якісно її оцінити. Змістовний елемент розвитку інформаційної компетентності майбутніх офіцерів Військово-морських сил представлений сукупністю мотиваційного, когнітивного, операційного, рефлексивного компонентів.

Мотиваційний компонент пов'язаний із розвитком інтересу до інформаційної діяльності; розвитком потреби у створенні інформаційних продуктів; прагнення до набуття загальних і спеціальних інформаційних знань, умінь і навичок; Когнітивний компонент пов'язаний із оволодінням знаннями і формуванням первинних умінь в сфері інформаційної діяльності, їх практичним застосуванням у професійній діяльності. Операційний компонент передбачає оволодіння інформаційними вміннями і навичками, що дає змогу виявляти компетентність у певних професійних ситуаціях. Рефлексивний компонент передбачає формування у курсантів критичного ставлення до методів інформаційної діяльності, її результатів, прагнення до саморозвитку власної інформаційної компетентності.

Прояв рівнів інформаційної готовності в системі ступеневої освіти виражений таким чином:

- на рівні бакалаврату – проявляється в умінні вирішувати завдання управління військовими підрозділами, екіпажами кораблів, технікою та озброєнням із використанням інформаційних технологій у межах їх практичного використання; у прагненні до придбання загальних і спеціальних інформаційних знань, умінь і навичок. На цьому рівні курсанти повинні розуміти значення інформаційного аспекту в діяльності офіцера ВМС ЗСУ, мати знання і навички використання інформаційних систем у професійній діяльності, інструктувати особовий склад щодо базових принципів і методів використання інформаційних технологій в управлінні кораблями, підрозділами, озброєнням і обладнанням; усувати найпростіші несправності; оцінювати числові параметри інформаційних об'єктів і процесів; оперувати інформаційними об'єктами;

- на рівні магістратури – проявляється в умінні використовувати інформаційні технології у процесі наукової, аналітичної і освітньої діяльності, у здатності створювати інформаційні продукти; у прагненні до набуття спеціальних інформаційних знань, умінь і навичок. На цьому рівні курсанти повинні вміти будувати інформаційні моделі об'єктів, систем і процесів; здійснювати статистичну обробку даних; інтерпретувати результати, одержувані в ході моделювання реальних процесів; проводити віртуальні експерименти і самостійно створювати найпростіші моделі та програми.

Висновки. Запропоновані критерії мають інтегральний характер, більшість із них може використовуватися на різних рівнях освіти різними суб'єктами оцінювання якості інструмента аналізу освітнього процесу як комплексу параметрів, що визначають досягнення цілей ступеневої підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ в закладах вищої освіти України. Виявлені критерії дають можливість визначити рівні розвитку професійної компетентності майбутніх офіцерів військово-морських сил у закладах вищої освіти України на різних ступенях навчання і на цій основі скласти уявлення про ефективність запропонованої в цій роботі моделі ступеневої підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ у вітчизняних закладах вищої освіти.

Що стосується процедури оцінювання, то вона має відповідати стандартизованим правилам педагогічного експерименту (констатуючий етап, формуючий етап; контрольний етап), а також нормативно встановленим правилам контролю освітніх (навчальних) та особистісних досягнень, зокрема положенням Наказу Міністерства оборони України від 09.01.2020 № 4 «Про затвердження Положення про особливості

організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти». Отже, процедура оцінювання за своєю організаційною складовою є стандартизованою, такою, яка дає змогу визначити досягнення курсантів у динаміці, сформулювати висновки щодо ефективності запропонованої моделі ступеневої підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ у вітчизняних закладах освіти.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо перевірку критеріїв і показників ефективності моделі ступеневої підготовки майбутніх офіцерів ВМС ЗСУ.

Список використаних джерел:

1. Анненкова І. П. Критерії і показники якості освіти у ВНЗ. URL: http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/8_2011/1.pdf
2. Бойко О. Методологічні основи дослідження лідерської компетентності майбутніх офіцерів у ВНЗ. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2012. № 3. С. 16–25.
3. Козловський В. Управління мотивацією працівників. Варшава ЦеДеВу, 2010. 123 с.
4. Концепція підготовки Збройних Сил України. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2016/02/concept-of-the-armed-forces-of-ukraine.html>
5. Лодатко Є. Організаційно-педагогічні умови формування інформаційно-аналітичної компетентності та професійного самовизначення здобувачів освіти – майбутніх офіцерів запасу. *Молодь і ринок*. 2019. № 8. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/179282>
6. Програма «Військовий моряк – 2035». URL: <https://navy.mil.gov.ua/prezentatsiya-programy-vijskovyj-moryak-2035/>
7. Поташник М. М. Управление качеством образования: практико-ориентированная монография и методическое пособие. М.: Педагогическое общество России, 2000. 448 с.
8. ISO 9000:2000 Quality management systems – Fundamentals and vocabulary. URL: <https://www.iso.org/standard/29280.html>
9. Ryzhykov V., Bakhov I., Kolisnyk O. Leadership Abilities of a Military Manager, Professionalism of a Commander as the Guarantee of the Practice of Effective Activity of a Military Organization. *International Journal of Engineering & Technology*. 2018. Special Issue 38. Vol. 7, № 4.38. P. 45–49.

References:

1. Annienkova, I. P. (2011). Kryterii i pokaznyky yakosti osvity u VNZ [Criteria and indicators of quality of education in higher educational institutions]. Retrieved from http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/8_2011/1.pdf [in Ukrainian].
2. Boiko, O. (2012). Metodolohichni osnovy doslidzhennia liderskoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv u VVNZ [Methodological bases of research of leadership competence of future officers in higher educational institutions]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity*, 3, 16-25 [in Ukrainian].
3. Kozlovskiy, V. (2010). *Upravlinnia motyvatytsiieiu pratsivnykiv* [Management of employee motivation]. Varshava: TseDeVu [in Ukrainian].
4. Kontseptsiia pidhotovky Zbroinykh Syl Ukrainy [The concept of training the Armed Forces of Ukraine]. (2016). Retrieved from <https://www.ukrmilitary.com/2016/02/concept-of-the-armed-forces-of-ukraine.html> [in Ukrainian].
5. Lodatko, Ye. (2019). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannia informatsiino-analitychnoi kompetentnosti ta profesiinoho samovyznachennia zdobuvachiv osvity – maibutnikh ofitseriv zapasu [Organizational and pedagogical conditions for the formation of information and analytical competence and professional self-determination of students – future reserve officers]. *Molod i rynek*, 8. Retrieved from <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/179282> [in Ukrainian].
6. Prohrama «Viiskovyi moriak – 2035» [The program "Military sailor – 2035"]. Retrieved from <https://navy.mil.gov.ua/prezentatsiya-programy-vijskovyj-moryak-2035/> [in Ukrainian].
7. Potashnik, M. M. (2000). *Upravleniye kachestvom obrazovaniya* [Quality management of education]. Moscow: Pedagogicheskoye obshchestvo Rossii [in Russian].
8. ISO 9000:2000 Quality management systems – Fundamentals and vocabulary. Retrieved from <https://www.iso.org/standard/29280.html> [in English].
9. Ryzhykov, V., Bakhov, I., & Kolisnyk, O. (2018). Leadership abilities of a military manager, professionalism of a commander as the guarantee of the practice of effective activity of a military organization. *International Journal of Engineering & Technology*, 38, 7, 4.38, 45–49 [in English].

Shevchenko R. I.,

orcid.org/0000-0002-6398-6247

**STRUCTURAL COMPONENTS AND CRITERIA OF EFFECTIVENESS
OF FUTURE NAVAL OFFICERS' GRADUAL TRAINING**

The article states that there are some demands on an individual, which have a level structure directed "vertically" to determine the level of educational and personal achievements of cadets, "horizontally" – specific activities of future officers, within which it is necessary to achieve a level of professional training, defined by state standards, departmental documents, etc. The main indicators of the effectiveness of cadets' training are such essential features as diagnostics, reliability, complexity.

The purpose of the article is to identify the structural components and criteria for the gradual training of future naval officers at institutions of higher military education of Ukraine. The research methodology provides a set of approaches (activity, competence, structural) and complementary methods (content analysis, generalization, idealization, modeling). The identification of criteria that allow determining the future naval officers' gradual training model effectiveness at institutions of higher education comprises the scientific novelty.

The set of criteria includes professional leadership; military-professional; motivational; communicative; informative criteria. Their expressiveness at the bachelor's and master's level is outlined.

It is concluded that the suggested criteria are of integrated character, most of them can be used at different levels of education by different assessment subjects as a tool for analyzing the educational process as a set of parameters that determine the goals of gradual training of future naval officers of the Armed Forces of Ukraine at institutions of higher education of Ukraine. The identified criteria make it possible to determine the levels of future naval officers' professional competence at institutions of higher education of Ukraine at different levels of education and on this base form an idea about the effectiveness of the suggested model of gradual training of future naval officers of the Armed Forces of Ukraine at native institutions of higher education.

Key words: Naval Forces (Navy); Armed Forces of Ukraine (Armed Forces); cadets; stage preparation; effectiveness; efficiency criteria.

Дата надходження статті: 13.12 2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Міненко А. О.